

OPRAŠTANJE I KONTEMPLACIJA – MOGUĆNOST ANALOGIJE

Ratko Podvorac

Uvod¹

Redovito se pred korizmu odlučim na neko pokorničko djelo. Ono je uvijek u vidu nekoga tjelesnog odricanja. Nikada ništa spektakularno, ništa čime bih se mogao pohvaliti pred nekima za koje sam čuo da čine, za mene, vrlo dramatične pokore. Ovdje priznajem svoju slabost. Ove korizme, međutim, nisam imao u vidu nikakvu pokoru. Molio sam Boga da me povede putem koji bi za mene bio najbolji. Čekajući na njegov odgovor, nisam želio činiti ništa što sam činio proteklih godina. Tako sam ništa ne čineći krenuo u ovogodišnju korizmu.

Božje djelovanje u mojem životu često je nevidljivo i priznajem da ga često ne osjetim. S vremena na vrijeme dogodi se da se osvrnem na neko prošlo događanje u mojem životu i da tek tada prepoznam kako je tu Bog bio na djelu. Nažalost, do tada je već sve prošlo osim puke refleksije na prošle događaje.

Tako sam sada dobio zadatak od profesora Darija Tokića: pročitati knjigu J. Monbuorquetta o praštanju² i napisati nekoliko stranica o tome. Već sam se mnogo puta susretao s brojnim metodama praštanja kroz različite duhovnosti i priznajem da sam zbog toga bio i skeptičan i umoran od recepata za praštanje. Unatoč tome odmah sam kupio knjigu i prije čitanja nasumce je otvorio kako bih

Božje djelovanje u mojem životu često je nevidljivo i priznajem da ga često ne osjetim. S vremena na vrijeme dogodi se da se osvrnem na neko prošlo događanje u mojem životu i da tek tada prepoznam kako je tu Bog bio na djelu.

¹ Tekst članka nastao je u okviru izbornoga kolegija „Opraštanje u Lk“ pod vodstvom dr. sc. Darija Tokića, ak. god. 2010./2011.

² Jean MONBUORQUETTE, *Kako oprostiti Oprostiti da se ozdravi ozdraviti da se oprost*, Zagreb, 2010.

je malo upoznao i vidio što i kako autor piše. Nisam imao nikakvu nakanu ni želju. Bio sam u stanju opuštenosti nezainteresiranosti. Posred tolikih obveza koje sam imao na ovoj godini studija na polju čitanja, entuzijazam za čitanje novih knjiga mi nije bio baš na visokoj razini. Opuštenost je bila plod rezignacije i umora s obzirom na dnevni ritam koji me u to vrijeme posve svladao.

Otvorio sam stranicu 136.³ Ono što je tamo pisalo bilo je odraz moje trenutne situacije. Shvatio sam da je ova knjiga moja korizma. Moj je uobičajen pristup da se bacim naglavačke u čitanje onoga što mi nešto znači. Ovoga sam puta poslušao unutarnju mudrost koja mi je za metodu preporučila postupnost i osluškivanje, bez straha i napetosti zbog činjenice da je preda mnom akademski zadatak s jasnim ciljem. Odlučio sam riskirati i ići laganim tempom samoga događanja. Jednako kako imam laganu averziju od *how to* metoda duhovnosti, isto takvu odbojnost imam i prema *self help* psihologiji. Odlučio sam ipak napraviti iskorak u vjeri i prihvatiti izazov koji mi je Bog postavio u ovoj korizmi. Nisam imao nakanu, nisam imao cilj. Želio sam jednostavno proći ovaj put neopterećen mogućim ishodom.

Vrhunac mojega puta je bila peta etapa koja je zahtijevala više vremena i strpljivosti, ali koja mi je ipak donijela plod. Nakon nje podlegao sam želji da dovršim knjigu čime sam izgubio onu unutarnju dinamiku koja me je vodila u prvom dijelu. Sve sam predložene vježbe dodirnuo. Može se reći da sam se na-

šao pred morem i umjesto da se posve okupam u njemu, ja sam se samo osvježio umivši lice. Pa ipak, iskustvo knjige donijelo je važnu spoznaju u moj život. Treba se usuditi i izvesti na pučinu, iako ne znamo što će se tamo dogoditi. Izvesti na pučinu znači imati vjere. Čak i gorušičino zrno vjere u stanju je promijeniti naš život.

1. Srdžba – čuvarica skrivenoga blaga u nama

Opraštanje je vrlo slojevita i složena stvarnost, što sam otkrio čitajući ovu knjigu. Nerijetko, susrećući se s potrebom opraštanja, zadržao bih se na površnoj razini koja dugo-ročno nije ništa rješavala. Ne bi se dogodilo ništa bitno što bi utjecalo na ozdravljenje srca od rane tako da sam s vremenom postao blago ciničan prema zapovijedi opraštanja. Tijekom dvanaest etapa autor nas vodi putem vremenski zahtjevna iskustva opraštanja koje zahtijeva sabranost i postupno rađa u čovjeku svijest o opraštanju kao o procesu koji u sebi uključuje mnoge elemente. Jedan od elemenata jest i *srdžba* kao jedna od mogućih reakcija na povrijeđenost. „Često se događa da riječ *srdžba* u ljudi doziva u pamet prizore skrajnjeg nasilja. Zbog toga se u njima stvara veliki strah od toga da osjete tu emociju.“⁴ Neugodnost koju emocija stvara u okolini već je dovoljan razlog da se bojimo susreta s emocijom u stvarnom životu. Budući da je u svakodnevnome ljudskom okruženju neprihvatljiva, nužno je naći soci-

³ Isto, 136., Tekst koji sam otvorio nisam citirao, želeći potaknuti čitatelja da se sam upusti u avanturu susreta s ovom knjigom.

⁴ Jean MONBOURQUETTE, *Kako oprostiti da se ozdravi i ozdraviti da se oprosti*, Zagreb, 2010., 106.

jalno prihvatljiv način da je se potisne ili da se uvreditelju da do znanja kako je srdžba prisutna, ali kultivirana. Tako je jedan od načina borbe protiv srdžbe u njezinu potiskivanju.

„Srdžba shvaćena u smislu snažnog i agresivnog duševnog pokreta nema u sebi ništa zlo. Naprotiv, sastavni je dio ljekovitog fizičkog, psihološkog i moralnog instinkta preživljavanja. ...Ako se dobro upotrijebi služi dobrom funkcioniranju ljudskih odnosa... U svim tim slučajevima važno je braniti svoje granice i svoje vrijednosti... Pravilno očitovanje vlastite srdžbe uključuje želju da se ponovo uspostavi kontakt.“⁵

Srdžba se ovdje osvjetljava kao instinkt preživljavanja i u funkciji je obrane osobe od nasrtaja na fizičku, psihičku ili moralnu dimenziju čovjekove egzistencije. Srdžba je u funkciji cjelovite obrane čovjekova integriteta. Ljekovitost srdžbe očituje se kao sredstvo kojim se postiže dobro funkcioniranje ljudskih odnosa, odnosno njihovo dovođenje u red, koji su zbog prevelike agresije na bilo kojemu polju čovjekove opstojnosti dovedeni u pitanje. Zakonita je obrana vlastitoga životnog prostora sadržana u srdžbi. Nedopušteni prijelaz granica od strane uvreditelja i napad na tuđe vrijednosti opravdavaju instinkt srdžbe kao sredstvo samoobrane.

Postoji i treća dimenzija srdžbe. „Srdžba ima dakle ovdje učinak da pokaže sa više jasnoće što se želi biti i što se želi činiti.“⁶ U ovomu kontekstu srdžba je putokaz, izazov za otkrivanje viših vrijednosti u čovjeku koji su

iz nekoga razloga potisnute, skrivene. Preko srdžbe kao reakcije nutrine na neko vanjsko događanje, koja kao čuvarica skrivenoga blaga u nama budi alarm, poziva nas na oslušivanje i istraživanje vlastite tajne skrivene u nama.

2. Ljudsko kao *locus theologicus*

„Biblija nam nikada za uzore u vjeri ne postavlja savršene ljude bez grešaka, nego prave ljude koji su sebi natovarili težak teret svoje vlastite krivnje i koji iz dubine nevolje vabe Bogu.“⁷ Tako susrećemo Abrahama koji je, da bi stekao sigurnost, zatajio svoju sestru Saru (Post 12,10–20) pa ga sam Bog mora osloboditi od vlastitih laži u koje je upao; zatim Mojsija koji u srdžbi ubija Egipćanina; Davida koji zbog preljuba s Bat Šebom daje ubiti njezina muža; pa i Petra koji izravno niječe poznanstvo s Isusom od straha za vlastiti život te konačno Pavla koji kao farizej progoni i pustoši Crkvu Božju. Svaki od ovih velikih likova biblijske povijesti upravo u svojoj nemoći i ljudskoj slabosti susreće Boga. Njihova vlastita snaga i krjepost nisu im na pomoć. Dodirnuvši dno vlastitoga postojanja, posve ogoljeli u svojoj ljudskosti, susreću se s Božjim milosnim zahvatom koji ih onda izdiže praštajući im njihovu ljudsku slabost.

„Za prve je monahe put do susreta sa Bogom vodio preko susreta sa vlastitom stvarnošću. Susret sa Bogom pretpostavljao je susret sa

⁵ Isto, 113.

⁶ Isto, 114.

⁷ Anselm GRÜN – Meinrad DUFFNER, *Duhovnost odozdo*, Zagreb, 2004., 13.

samim sobom.”⁸ Upravo dimenzija ljudskosti koje se stidimo i koju po svaku cijenu nastojimo prikriti, a koja nam se neminovno nameće jer je dio onoga „biti čovjekom“, postaje temeljni *locus theologicus* za egzistencijalni susret s Bogom. Ne postoji mogućnost susreta s Bogom iznad najdublje dimenzije čovjeka, koja je čovjek sam u vlastitom iskustvu posvemašnje nemoći kojoj je još jedino preostaje da vapi Bogu za milost otkupljenja od vlastite čovječnosti, pri čemu se vrijednorna dimenzija čovječnosti svodi na iskustvo vlastite nemoći u susretu s ponudom zla.

U kontekstu govora o duhovnosti odozdo, slično kao i Monbourquette, Grün kao jednu od metoda predlaže da se naučimo slušati i prepoznavati Božji glas koji nam progovara po vlastitoj ljudskosti ispunjenoj osjećajima, strastima i potrebama. Ovim se pristupom otvara mogućnost izranjenu čovjeku da u svojim slabostima, ukoliko je spreman susresti se s njima, može naći mjesto susreta s Bogom. U konkretnomu slučaju srdžbe imamo tri mogućnosti za duhovnost odozdo od kojih je svaka jedan mogući put k Bogu. Prva je mogućnost da se započinje razgovor s osjećajima (u ovom slučaju srdžbom) i osluškuje razvoj komunikacije koja nas vodi k Bogu ili rješenju srdžbe. Drugi pristup uključuje uživljavanje u emociju srdžbe i ponovno proživljavanje iste dok se ne dođe do njezina izvora i početka. Konačno, prihvaćajući činjenicu da postoji srdžba koja nas nadilazi i koju ne možemo pobijediti, iskustvo vlastite nemoći postaje iskustvo vjere kojom se prepuštamo u volju Božju.

Prihvaćajući iskustvo koje nam prenosi Biblija, učimo da je ono negativno ljudsko u nama kojega se tako često stidimo, dio bitno ljudskoga, te da nas Bog ljubi više od naše vlastite slabosti. Naša je slabost polazište za iskustvo neshvatljive Očeve ljubavi prema čovjeku kojega je Krist svojom krvlju otkupio. Iskustvo slabosti i vlastite nemoći, premda je za današnjega čovjeka ono što svim silama treba izbjegavati, tako postaje povlašteno mjesto u Božjoj pedagogiji za susret s njime.

Bilo bi posve pogriješno reći da je iskustvo neuspjeha ono za čime treba težiti da bismo se susreli s Bogom, ali pod svjetlom vlastite preuzetosti i oholosti koja nas zarobljava i priječi nam susret s Bogom iskustvo vlastitoga neuspjeha i ograničenosti u svakomu egzistencijalnom pogledu čini nas mekšim i otvorenijim za Boga. Tako za nas vlastito priznanje vlastite čovječnosti postaje polazište za duhovnost odozdo.

3. Silazak do dna

Jean Tauler u svojim propovijedima često ukazuje na nužnost silaska do vlastitoga dna čovjekove duše, najdublje razine čovjekova postojanja gdje će čovjek, spoznavši svoju bijedu, iskusiti susret sa samim Bogom. U 24. govoru on govori o potrebi pripreme duše. Slika koju koristi slika je iz svakodnevnoga seljačkog života u ožujku kada se obavlja kalemljenje. Slika ukazuje na potrebu precizna fizičkoga rada koji zahtijeva ozbiljan napor. Na način na koji se u to vrijeme prekopava zemlja potrebno je produbljivati i sama sebe.

⁸ Isto, 22.

Potrebno je sići u sebe.⁹

„Prekopati svoju zemlju znači produbljavati se, gledati u tu dubinu. Čovjek ne može sam sebe produbiti na taj način. Najdjelotvornije poniženje nije ono koje mi želimo, nego ono koje nam Bog želi radi nas i uvodi nas u ekonomiju našeg spasenja. Ne trebamo izmišljati poniženje nego ga prihvatiti.“¹⁰ Upravo se ovdje otkriva opasnost za čovjeka. Posve je prirodno da čovjek želi izbjeći svaku moguću neugodu i poniženje. Susrevši se s duhovnim naukom koji u poniženju vidi moguću put susreta s Gospodinom Isusom, može se doći u iskušenje vlastitoga samoponižavanja čime se na određeni način podilazi ili barem pogoduje vlastitoj mjeri prosudbe vlastite pokore. Rezultat je samonametnute pokore određeno zadovoljstvo koje slijedi nakon izvršene pokore. To zadovoljstvo ukazuje na temeljni motiv koji je ostao u čovjeku nepromijenjen, a to je on sam.

Tauler ističe potrebu i važnost poniženja koja ne želimo, a dolaze iz našega svakodnevnog života, ali koja trebamo prihvatiti kao Božju ekonomiju našega vlastitog spasenja. „Moramo sići u vlastitu dubinu ili da nas Bog tamo protjera kako bi se tu uspostavio red za rađanje riječi.“¹¹ Redovito doživljavamo takav silazak kao nešto neugodno, nešto naporno, čemu se odupiremo. U našoj je naravi bijeg jedno od sredstava kojima u takvim slučajevima pribjegavamo. Strah od susreta s onim skrivenim u vlastitoj dubini, a što mi u vla-

stitoj sljepoći ili oholosti na želimo ni čuti, a kamoli vidjeti u sebi, uzrok je nemogućnosti susreta s Bogom. Bog nas ljubi i prihvaća u cjelokupnoj našoj ljudskosti, čemu svjedoče biblijski likovi koje sam prije spomenuo, a ne samo i jedino u slici koju smo sami o sebi stvorili želeći se svidjeti Bogu. Prihvaćanjem vlastite sjene oslobađamo se teška ropstva nošenja i izgradnje vlastite samoprihvatljive slike o sebi, nasuprot i pred svijetom u kojemu jesmo. Pa ipak, do dna se duše ne stiže vlastitom askezom ni pravednošću, ni vlastom pobožnošću, nego predanjem. Predanje traži odvažnost da se, oslonjeni na vjeru, prepustimo pravomu Bogu i dopustimo da nas on neprestance preobražava.¹²

Stvarnost neprestana preobražavanja zahtijeva od čovjeka stalan *stand-by mode*¹³. Stalna budnost ili, biblijskim rječnikom – bdjenje, stav je koji iscrpljuje i posve je u suprotnosti s čovjekovom naravi koja traži zaklon, mir i određenu nepromjenjivost uvjeta da bi se moglo predahnuti i držati stvari pod kontrolom. Božji poziv na suživot s njime i na službu zahtijeva od pojedinca proročku

¹² Usp. Anselm GRÜN, *Srednja životna dob*, Zagreb, 2006., 21.

¹³ Termin se koristi kao oznaka na električnim aparatima koji nisu posve ugašeni, nego su u stanju pripravnosti za upotrebu. Znamo iz svakodnevnoga života da se poziva korisnike da isključuju aparate iz struje jer *stand-by mode* troši znatnu količinu električne energije. I to je ono što smo ovdje željeli istaknuti. Činjenica stalne otvorenosti i iščekivanja, pogotovo ukoliko je to iščekivanje dugotrajnije, iscrpljuje čovjekove snage. Potrebna je snažna vjera i čvrsta odluka da bi se ustrajalo. Ponekad i to čekanje služi u Božjoj ekonomiji spasenja jer ukazuje na čovjekov stav poniznosti, odnosno strpljenja.

⁹ Usp. Andre PINET, *Petnaest dana u molitvi sa Ivanom Taulerom*, Zagreb, 2001., 25–31.

¹⁰ *Isto*, 28.

¹¹ *Isto*, 51.

spremnost da uvijek i svagdje bude raspoloživ gospodarevu glasu, u zgodno i nezgodno vrijeme. Iskustvo takva življenja osnažuje vjeru i potvrđuje čovjekovu podređenu ovisnost, kao i potrebu kontrole vlastite ljudskosti koja često doživljava Boga kao sebi podređeno biće.

4. Kontemplacija i praštanje

„Bog obilno dijeli dar kontemplacije i bez traženja metoda; same metode ne mogu to nikada izvesti.“¹⁴

Može izgledati pomalo preuzetno govoriti o kontemplaciji u ovomu slijedu izlaganja. Polazeći od slojevite stvarnosti opraštanja koja nas nužno vraća k samima sebi, omogućujući nam tako plodno tlo za susret s vlastitom stvarnošću od koje tako često bježimo, poniremo i učimo se slušati vlastitu nutrinu u kojoj možemo susresti Boga koji nam govori. Posred nevjerojatna ritma modernoga života, tolikih informacija kojima smo okruženi i koje primamo, a bez kojih jednostavno više ne možemo, i nebrojenih aktivnosti koje nam služe kao opravdanje za bijeg od susreta sa sobom i s Bogom, postaje nam strano iskustvo tišine koje je potrebno da bismo se susreli s Bogom. Tišina nas plaši, kao i vrijeme koje je potrebno za nju odvojiti i nad kojim, usprkos raznim civilizacijskim pokušajima, nemamo kontrolu.

Ipak, kao odgovor na nemir koji se u nama nužno rađa iz nesvladive žudnje za onim mirom koji nam samo Bog može dati, nalazi-

mo se pred opasnošću da, u skladu s potrošačko-konzumerskim mentalitetom, stvorimo vlastitu metodu kao štaku uz čiju bismo pomoć htjeli doći do iskustva Boga. Premda je s naše strane nužna određena aktivnost po molitvi, razmišljanju i nadasve ljubavi prema Bogu, ostajemo frustrirani pred stvarnošću Božje slobode koju ne možemo uvjetovati ni prisiliti da nam udijeli ovo iskustvo.

Analogno iskustvu nemoći kod kontemplacije, odnosno nestrpljivosti modernoga čovjeka, isti se problem javlja i kod vlastite povrijeđenosti. Monbourquette koristi jednu lijepu sintagmu govoreći o putu praštanja. On kaže „nutarnji hodočasnik praštanja“.¹⁵ Hodočasnička dimenzija puta sadržava u sebi i dozu neshvatljivosti, kao i činjenice da mnogo toga što će se dogoditi i nije pod našom kontrolom. Pa i sam ishod hodočašća u sebi sadržava dimenziju koja nas nadihlazi. Ono nije jednostavna trgovina u kojoj dobivamo ono što smo tražili uloživši sebe na ovom zahtjevnom putu. Čin opraštanja utoliko je sličan kontemplaciji jer u sebi sadrži vlastiti napor, ali i milost¹⁶. I baš ta stvarnost, jednako kao i u kontemplaciji, jest za modernoga čovjeka ona točka loma u kojoj spoznaje da više nije on jedini subjekt svojega djelovanja nego mu je potreban Bog sa svojom milošću u dvostruku smislu; kao onaj koji daje prvotno oprostjenje i kao onaj koji daje milost da se oprosti.

Bez ove mistične dimenzije nije nam moguće nadići ograničenje i teret koji pred našu

¹⁴ NEPOZNATI pisac iz 14. stoljeća, *Oblak neznanja*, Zagreb, 2005., 91.

¹⁵ Usp. Jean MONBOURQUETTE, *Kako oprostiti*, 154.

¹⁶ Usp. 154.

narav stavlja rana srca. Ranjena ljudska narav ne može sama sebe izliječiti. I zato je iskustvo praštanja proces koji u sebi sadrži duboku mističnu dimenziju koja nas može dovesti do susreta s Bogom koji je glavni subjekt ovoga događanja, čime praštanje postaje kontemplacija.

Zaključak

Opraštanje je jedna od najčešće izgovaranih riječi u vjerničkome govoru. Razlog tome može biti u vezi koja postoji između obveze beskrajna praštanja svojim uvrediteljima i Božjega praštanja nama samima. Dakle, ovaj pojam uključuje u sebi soteriološku dimenziju Božje riječi čime ostajemo u savjesti obvezni na praštanje. Praštanje je tako jedan od čina na koje smo pozvani kako bismo posvjedočili ono što ispovijedamo.

Nerijetko se ova stvarnost svodi na površan čin kojim želimo izreći slaganje s evanđeoskim savjetom opraštanja, ali koji ne zadire u dubinu naše ljudske stvarnosti i u njoj ne ostavlja gotovo nikakvu posljedicu. Time zapravo svjedočimo protiv sebe jer tako postajemo oni koji „riječ Božju slušaju, ali je ne vrše“.

Naše nam životno iskustvo ukazuje na svu težinu praštanja. Teško je oprostiti čak i najjednostavnije prijestupe blišnjemu. Volimo se zavaravati kao da zbilja Božje riječi ne traži vlastiti napor u ostvarenju njezine poruke. Praštanje je slojevita zbilja koja ima nekoliko elemenata: uvreditelja, uvrijeđenoga, samu stvar te Boga. Na prvi je pogled jasno da ovdje imamo tri subjekta i bezbrojne moguće motive, kako s jedne, tako i s druge strane.

Složenost situacije isključuje jednostavnu univerzalnu metodu koja bi uključivala sve moguće kombinacije. Praštanje traži kreativnost i volju da se uvijek iznova susretnemo s Istinom u sebi, s Božjim zakonom koji stoji ispred naše ljudske slobode. Napor i rizik susreta s onim što ne želimo čuti o samima sebi često je i razlog odustajanja od ovoga uska i naporna puta.

Jedan od elemenata koji susrećemo u procesu opraštanja jest i srdžba. Iako je nekontrolirana srdžba neprihvatljiva u modernome društvu, kao instinkt za preživljavanje može nam pomoći na putu samospoznaje. Samospoznaja nas može odvesti do vlastitoga dna, koje će nam osvijetliti pravu sliku o nama samima. Taj pothvat zahtijeva stalno i pomno preispitivanje svojih motiva jer je potrebno spoznati posljednje motive vlastitoga djelovanja¹⁷ da bismo se dobro upoznali. To je moguće samo uz velike napore i nakon duga vremena. „Djeco, traži se velika začuđujuća marljivost da bi čovjek pravo upoznao samoga sebe.“¹⁸

Proces opraštanja sa svom svojom slojevitosti omogućava čovjeku da se susretne sa samim sobom i da mu spoznaja vlastite stvarnosti postane polazište u kontemplaciji. „A na nijedan način ne kuša ovu istinu i nije toliko osvijetljena koliko putem ponizne i trajne molitve koja se osniva na spoznanju sebe i Boga.“¹⁹ Spoznaja istine o razlici između duše i njezina Stvoritelja uvjet je prave i

¹⁷ Usp. Anselm GRÜN, *Srednja životna dob*, Zagreb, 2006., 28.

¹⁸ *Isto*, 27.

¹⁹ Katarina SIJENSKA, *Dijalog božanske providnosti*, Split, 2006., 31.

istinske molitve. Iskustvo te razlike ujedno je i dar, ali i plod dugotrajna napora. Taj se napor ne očituje toliko izvana koliko iznutra.

Potrebno nam je i osobno iskustvo da nam je oprošteno. Znanje da nam je oprošteno može nas dovesti do osjećaja vlastite pravednosti kojom se nezasluženo stavljamo iznad onih koji to znanje nemaju. Osobno nam je iskustvo potrebno da bismo to znanje utemeljili na stvarnosti vlastite potrebe božanskoga praštanja, kao i posvemašnje nezaslužnosti Kristova opraštanja s križa. Tako nemamo u sebi razloga za hvalisanje prema drugima nego samo razlog za suze zbog iskustva vlastite bespomoćnosti. Tek ako smo uistinu iskusili da nam je oprošteno i da smo primili nezasluženi Božji dar, moći ćemo i sami opraštati.

Obveza opraštanja poziva nas na susret s Bogom kroz vlastitu bijedu. Vlastita malenost nasuprot slici heroja koju smo stvorili da bismo se zaštitili od svijeta koji nas usitnjava svojom razornom dinamikom na prvi pogled i nije iskustvo koje nam treba da bismo u ovom svijetu preživjeli. Ipak, ostanemo li zavarani prividom vlastite snage, ostat ćemo robovi prividna života koji će se na kraju pokazati životom bez snage i nadahnuća. Biblijska se hrabrost temelji na iskustvu posvemašnje vlastite nemoći, u najegzistencijalnijemu smislu te riječi. Nemoći koja postaje moć i sredstvo za ponizno predanje u ruke Boga živoga. To je poziv kojim Krist govori u našoj nutrini ne bi li nas poveo k obraćenju srdaca. Samo na temelju iskustva vlastite nedostatnosti na najdubljim razini vlastitoga postojanja, na razini srca,

vapaj Bogu za pomoć može doprijeti do njega. Tako je dno, o kojemu govori Tauler, mjesto susreta s Bogom. Biblija nam govori o obraćenju srca kao o uvjetu vjerodostojna života s Bogom. Biti svjedokom znači biti svjestan stvarnosti vlastitoga postojanja kao stvorenja koje radikalno ovisi o Stvoritelju. Ta radikalna veza ovisnosti jest ljubav Božja koja je Bog sam.

■ ■ ■ Literatura

- GRŪN, A., *Srednja životna dob: Traženje smisla*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2006.
- MONBOURQUETTE, J., *Kako oprostiti*, Biblioteka Oko tri ujutro, Provincija franjevac trećoredaca, Zagreb, 2010.
- PINET, A., *Petnaest dana u molitvi sa Ivanom Taulerom*, Dominikanska naklada Istina, Zagreb, 2001.
- NEPOZNATI pisac iz 14. stoljeća, *Oblak neznanja*, KIZ, Zagreb, 2005.
- KATARINA SIJENSKA, *Dijalog Božanske providnosti*, Symposion, Split, 2006.
- TOKIĆ, D., *Govor o opraštanju u evanđelju po Luki*, Karmelski studij duhovnosti i KIZ, Zagreb, 2006.